

Bokmelding:

Göran Janzon:

"Den andra omvändelsen":

Från svensk mission til afrikanska samfund på Örebromissionens arbetsfält i Centralafrika 1914-1962.

Studia Missionalia Svecana CVII, Örebro: Libris, 2008, 579 s.

Göran Janzon har skrevet en detaljert og interessant bok om svensk misjonshistorie. Boken har som hovedformål å vise prosessen fra misjonen startet opp sitt arbeid i et bestemt område til dannelsen av selvstendige kirkesamfunn. I seg selv er dette en spennende historie å fortelle, men boken gir oss også mye mer enn det.

Grepet Janzon bruker for å fortelle historien er det såkalte "aktørperspektivet". Det betyr at den fortelles både ut fra de ulike aktørenes perspektiv og ut fra sosiale og politiske faktorer. Dersom Janzon skal gjøre det på en forsvarlig måte, må vi få mange historier i historien, og det gjør vi. Samtidig er han tydelig på at det er perspektiver han velger bort, for eksempel hele spørsmålet om kontekstualisering av teologien.

Boken gir en grei introduksjon til Ørebromisjonens historie, med tilstrekkelig kunnskap om John Ongman, misjonens grunnlegger. Janzon tegner et bilde av en person og en organisasjon som lever i spenningen mellom baptismen og det pentekostale og mellom det svenske og amerikansk hellighetsbevegelse, og en misjon som henter inspirasjon til sitt misjonsengasjement blant annet fra eskatologien og tanken Jesu snarlige gjenkomst. Vi får også innblikk i det som nesten er selvsagt, men som er nyttig å bli minnet om, at forholdene hjemme i Sverige er med på å styre formingen av den del av kirken i Afrika som Ørebromisjonen er med på å utvikle.

Janzon gir oss innsyn i aspekter ved misjonshistorien som nok går igjen også i andre

sammenhenger; i hvor stor grad en skal holde fast ved et prinsipielt ideal om at trosmisjon er det eneste riktige, hvilken plass det forkynnende skal ha i forhold til det sosiale/diakonale og hvor bindende grunnleggerens tenkning er for de neste generasjoner. Dessuten er det stadig interessant å merke seg at selv for en mann og et samfunn som hevdet den enkelte menighets selvstyre innenfor et ordnet fellesskap, er det vanskelig å innrømme denne retten til afrikanske menigheter.

Etter et forholdsvis langt innledende kapittel er boken delt inn i tre hovedavsnitt som er sakssvarende i forhold til problemstillingen. Det første er om den misjonsstyrte pionervirksomheten, det andre er om økt afrikansk delaktighet og ansvar i ledelsen og det siste er om selvstendigjørelsen av kirkene og etableringen av nye relasjoner til "moderkirken".

I hovedavsnittet om pionervirksomheten får vi innblikk i de økumeniske relasjoner til Ørebromisjonen, der forholdet til Svenska Misionsförbundet synes av stor verdi, men også hvordan sære svenske spenninger mellom ulike grupperinger av baptister og pinsevenner slår ut i den afrikanske virkelighet. I enkle ordelag får vi

også møte misjonærenes hverdag og storhet når de for egen del velger å prioritere språkopplæring fremfor bygging av en mest mulig tjenlig misjonsstasjon. At også Ørebromisjonens misjonærer tok del i det store kulturarbeidet det er å nedtegne et skriftspråk og oversette Bibelen er viktig å få med, selv om motivasjonen var mer orientert mot kongolesernes frelse enn utviklingen av deres kultur.

Det er ett tema som går igjen i Janzon sin historie om Ørebromisjonen, understrekningen av at tre-selv prinsippet – selvstyre, selvunderhold og selvutbredelse - var en del av misjonens strategi helt fra begynnelsen av. Ut fra bokens problemstilling, er selvstyre hans hovedfokus, og han finner at den grunnleggende tenkning om selvstendigjøring er til stede, men viser samtidig at både hos Ørebromisjonens stifter og i misjonen generelt, var det liten tro på afrikanernes evne til selvstyre. Selv når vi beveger oss langt inn i 1950-årene, var motstanden mot afrikansk selvstyre betydelig.

Janzons klare påpeking av at de svenske misjonærene ikke var i stand til å tyde tidens tegn, bekrefter at veien til selvstendighet for de afrikanske kir-

kene i Ørebromisjonens interessesfære først og fremst var et resultat av ytre omstendigheter og av afrikanernes økende selvbevissthet i kirken, politisk og i samfunnet generelt. Faktum er at selv etter 30 års virksomhet var det ikke en eneste afrikansk pastor i Ørebromisjonens menigheter i Afrika. Men igjen ser vi et noen få personer kan gjøre en stor forskjell. For Ørebromisjonen var det ekteparet Ellen og John Hilberth. Da de ble forflyttet fra bushen til en storby med selvstyrte menigheter, knyttet til Den presbyterianske kirke, erfarte de at de måtte formulere et nytt språk og en ny måte å tenke på når de skulle forholde seg til sine afrikanske trossøsken. Gjennom sine evner til å ta inn over seg nye lærdommer, ble de plogspisser inn mot en gradvis forandring også i Ørebromisjonens tenkning.

Bokens siste hovedavsnitt, om de tre årene fra 1960-62 hvor selvstyre ble diskutert og realisert er ytterst interessant lesning. Her er det ikke de kommende selvstendige afrikanske kirkene som legger premissene for hvordan deres fremtidige kirkestruktur skal se ut. Det er misjonærenes teologiske særinteresser og deres og misjonens kamp for fortsatt inn-

flytelse som får fritt spillerom. Afrikanske ledere i kirken fikk seg, i følge Janzon, bare forelagt et ferdig forslag til vedtak, og kjente seg derfor fremmede og usikre overfor hele situasjonen. To nye baptistunioner så likevel dagens lys i 1962, en i Den sentralafrikanske republikk og en i Kongo.

Siste kapittel i boken er en blanding av oppsummering, kommentarer og drøfting og gir lesehjelp til bedre å se sammenhengen i boken. Dette er nyttig fordi detaljene noen ganger kan bli mange og litt overveldende. Detaljrikdommen er likevel å foretrekke, for bare da blir historien best mulig dokumentert. Janzons aktørperspektiv fungerer også godt, fordi det gir en bredere innsikt i misjonshistorien enn om den bare hadde blitt fortalt med utgangspunkt enten i Ørebromisjonen eller i de afrikanske kirker. At enkelte tema og perspektiver må legges til side er helt naturlig, selv om noen sikker vil savne deres spesielle innfallsvinkel. Helt til slutt følger en engelsk kortversjon av boken.

Har boken relevans for oss i dag utover det å fortelle enda en misjon sin historie? Jeg mener det. For det første er fortellingen om "den andre

omvendelsen" viktig. Selv om den ikke kommer før over halvveis i boken, er det den som driver avslutningen fremover. På den ene siden viser "den andre omvendelsen" til noe av det som mange ganger skjedde med våkne og åpne misjonærer og som skapte en ny misjonstenkning og på den andre siden er denne andre omvendelsen noe som personer også må gjennomgå i dag. Vi trenger helt sikker misjonærer og misjonsledere i dag som kan bli flinkere til gi slipp på den makt over prioriteringene som økonomisk overlegenhet innebærer. Men også de som sitter fast i et forvrengt misjonsbilde og tror at misjon er gammeltdags kulturimperialisme, trenger "den andre omvendelsen". De trenger å se at misjonen i dag er det minst kulturimperialistiske som finnes, med sitt fokus på omsorg for mennesker til ånd, sjel og legeme, oppbygging av lokal kultur og utdanning for å dyktiggjøre til demokrati og lederskap. De trenger å se at kirkens misjonsinnsats faktisk er ønsket av det lokale lederskap og at bekjempelse av misjon er å underkjenne afrikanernes evne til å tenke for seg selv.

I forlengelsen av dette kan bokens relevans for det andre

uttrykkes ved at den gir grunnlag for en fortsatt selvransakelse for oss som tilhører kirken i den rike del av verden. Hvor mye tror vi på afrikanernes evne til selvstendighet i dag? Noen vil si et slikt spørsmål et irrelevant fordi kirken i Afrika er selvstendig. Ja, kirken i Afrika er selvstendig, men tilhører vestlig paternalisme av den grunn historiens søppelhaug? Dessverre synes den kirkelige debatt å peke i en annen retning. Mens det tidligere var de mer konservative som var engstelig for en viss synkretisme og etisk utgliding, overstiges den engstelsen i dag i høy grad av paternalismen i den mer liberale fløy når de skal forholde seg afrikanernes selvstendige tenkning i visse etiske spørsmål.

Göran Janzon har levert et solid stykke misjonshistorie som vil gi god innsikt til alle som er interessert i mer enn en overfladisk fortelling og som vil ha et solid fundamentert grunnlag for videre samtale om misjon.

Roar G. Fotland